

Załącznik nr 2 do Instrukcji określającej warunki zgłaszania propozycji operacji do planu operacyjnego na rok 2027, w ramach Planu działania Krajowej Sieci Obszarów Wiejskich KSOW+ na lata 2023-2027 (KSOW+)

Kierunki tematyczne zaakceptowane przez Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi do realizacji w ramach planu operacyjnego na rok 2027

L.p.	Kierunek tematyczny	Opis kierunku tematycznego
1.	Rozwój unijnych i krajowych systemów jakości żywności, strategię skutecznego wejścia na rynek z produktami rolnymi oraz poprawa sytuacji rolnika w łańcuchu dostaw.	Kierunek dotyczy unijnych i krajowych systemów jakości żywności, tj. UE: rolnictwo ekologiczne, w tym produkty zielarskie, Chronione Nazwy Pochodzenia (ChNP), Chronione Oznaczenia Geograficzne i Gwarantowane Tradycyjne Specjalności (GTS), RP: „Jakość Tradycja”, Integrowana produkcja roślin (IP), „Quality Meat Program (QMP)”, System Jakości Wieprzowiny (PQS), System Gwarantowanej Jakości Żywności (QAFP) „Kulinarne mięso wieprzowe”, System Gwarantowanej Jakości Żywności (QAFP), „Tusze, elementy i mięso z kurczaka, indyka”, System Gwarantowanej Jakości Żywności (QAFP) „Wędliny” oraz system Tradition And Quality (TAQ) . Upowszechnienie krótkich łańcuchów dostaw, w tym RHD i MOL. Działania polegające na wymianie informacji, wiedzy i doświadczeń oraz wzajemnym uczeniu się między podmiotami zaangażowanymi w rozwój tych systemów, promocja systemów jakości żywności, informowanie o korzyściach związanych z udziałem w tych systemach, wsparciu finansowym (w tym z PS WPR 2023-2027), przekazywanie informacji o wymogach, jakie trzeba spełnić, oraz o procesie certyfikacji. Maksymalizacja przychodów ze sprzedaży produktów rolnych w ramach krótkich łańcuchów dostaw m.in. sprzedaży bezpośredniej, rolniczego handlu detalicznego, MOL, wzmocnienie łańcuchów dostaw, rozwój lokalnej produkcji. Przekazywanie rolnikom wiedzy i doświadczeń dotyczących produkcji i jej sprzedaży oraz funkcjonowania na rynku, w szczególności w zakresie inwestowania i wprowadzania innowacyjnych rozwiązań w gospodarstwie w ramach łańcucha dostaw. Rozwój przedsiębiorczości, wsparcie rozwoju i promocja nowych modeli organizacji produkcji i sprzedaży, dostaw bezpośrednich oraz marketingu produktów, w tym produktów zielarskich i marek lokalnych, budowania relacji producenta żywności z konsumentem, popularyzacja przetwórstwa produktów pochodzących z własnego gospodarstwa na małą skalę. Marketing produktu

		ekologicznego – etykieta produktu, rozpoznawalność żywności bio, profil konsumenta. Promocja inicjatyw w zakresie zapewnienia bezpieczeństwa żywnościowego i odporności systemu żywnościowego Polski i pozostałych państw członkowskich UE.
2.	Rozwój pozarolniczych, w szczególności społeczno-edukacyjnych, funkcji gospodarstw rolnych w zakresie tworzenia i rozwijania gospodarstw: opiekuńczych, agroturystycznych, edukacyjnych oraz demonstracyjnych i oferowanych przez nich usług.	Zwiększenie dostępu do usług opieki społecznej i zdrowotnej oraz poprawa jakości i podniesienie poziomu życia mieszkańców. Specyfika i zasady funkcjonowania gospodarstw opiekuńczych, agroturystycznych, edukacyjnych oraz demonstracyjnych, ich promocja, wymiana wiedzy i doświadczeń w ich tworzeniu i prowadzeniu, tworzenie i rozwój sieci gospodarstw, wzmocnienie ich potencjału i wsparcie finansowe, w tym z PS WPR 2023-2027, wzmacnianie współpracy rolników w ramach sieci gospodarstw. Podnoszenie świadomości w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy na wsi. Wsparcie działań związanych z diagnozą i profilaktyką w zakresie zdrowia psychicznego rolników i pozostałych mieszkańców obszarów wiejskich, w szczególności młodzieży, informowanie o punktach udzielających wsparcia.
3.	Wsparcie Lokalnych Grup Działania oraz organizacji pozarządowych w działaniach na rzecz aktywizacji, sieciowania, integracji i współpracy lokalnych społeczności, ze szczególnym uwzględnieniem włączenia społecznego seniorów, ludzi młodych oraz osób w niekorzystnej sytuacji lub wykluczonych, przy wykorzystaniu miejscowych zasobów oraz wsparcie wdrażania lokalnych strategii rozwoju, wsparcie rozwoju infrastruktury na obszarach wiejskich oraz koncepcji inteligentnych wsi, przyczyniających się do poprawy jakości życia mieszkańców.	Wymiana wiedzy i doświadczeń między LGD oraz organizacjami pozarządowymi, pokazywanie możliwości działania, informowanie o możliwościach wsparcia finansowego (w tym z PS WPR 2023-2027), nabywanie umiejętności i podnoszenie poziomu kompetencji niezbędnych do nawiązywania i utrzymania współpracy, tworzenia sieci i partnerstw lokalnych, animowania lokalnych społeczności do działania, angażowanie grup defaworyzowanych, w tym seniorów (promocja polityki senioralnej), młodzieży oraz osób w trudnej sytuacji lub zagrożonych wykluczeniem społecznym. Rozwój i wsparcie oddolnych, partnerskich, lokalnych oraz zintegrowanych inicjatyw, odpowiadających kompleksowo na problemy i potrzeby obszarów wiejskich, włączenie ich społeczności w procesy decyzyjne oraz pobudzenie ich potencjałów do działania na rzecz ogółu. Rola wiejskich szkół w społeczności lokalnej. Wymiana doświadczeń, a także podnoszenie poziomu kompetencji, wiedzy i umiejętności, które są niezbędne do realizacji zadań LGD i organizacji pozarządowych, w szczególności związanych z lokalnymi strategiami rozwoju (LSR). Wspieranie wdrażania LSR przez działania zwiększające zaangażowanie społeczności i skuteczność realizowanych projektów. Działania na rzecz poprawy

		dostępu do małej infrastruktury publicznej, przygotowania koncepcji inteligentnej wsi oraz zwiększające odporność obywatelską i społeczną w sytuacjach kryzysowych.
4.	Sieciowanie doradców, przedstawicieli nauki, rolników i innych partnerów AKIS w obszarach tematycznych związanych z rolnictwem i rozwojem obszarów wiejskich.	Wsparcie tworzenia oraz funkcjonowania sieci kontaktów między partnerami AKIS, wsparcie przepływu branżowej i specjalistycznej wiedzy, wymiany doświadczeń a także identyfikacji potrzeb praktyki rolniczej i obszarów problemowych wymagających zastosowania nowych rozwiązań – w zakresie wdrażania innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, produkcji i przetwórstwie żywności i na obszarach wiejskich. Działania na rzecz wzmocnienia powiązań między nauką a praktyką. Wsparcie współpracy i przepływu informacji pomiędzy nauką (badania i propozycje nowych rozwiązań, dobre praktyki), systemem edukacji (przygotowanie rolników i osoby pracujące w sektorze rolnictwa do wykonywania zawodu), doradztwem rolniczym (jako pośrednikiem w zakresie wymiany wiedzy, współpracy i rozwoju innowacji), rolnikami, administracją i dostawcami środków produkcji i usług oraz biznesem. Przykłady sprawdzonych i skutecznych rozwiązań. Promowanie włączania i wymiany doświadczeń jednostek naukowych i doradztwa w ramach projektów programu Horyzont Europa.
5.	Rozwiązania innowacyjne w zakresie nowych, udoskonalonych produktów lub technologii, metod zarządzania, organizacji i marketingu w sektorach: rolnym, spożywczym, leśnym i w działalności pozarolniczej na obszarach wiejskich.	Wymiana wiedzy i doświadczeń, jak również wsparcie zainteresowanych podmiotów, w tym grup operacyjnych EPI (zasady tworzenia i współpraca w ramach grup operacyjnych EPI), stosowaniem innowacyjnych rozwiązań w rolnictwie, przetwórstwie rolno-spożywczym i na obszarach wiejskich, mających na celu zwiększenie konkurencyjności gospodarstw; promocja tych rozwiązań i dobrych praktyk w tym zakresie. Innowacje te obejmują rozwiązania dotyczące zarządzania gospodarstwem rolnym, metod organizacji i marketingu, a także rozwiązania promujące korzyści wynikające ze zmiany tradycyjnego modelu gospodarowania na model nowoczesny. Upowszechnianie rozwiązań wypracowanych przez grupy operacyjne EPI oraz wypracowanych w ramach projektów programu Horyzont Europa. Dodatkowo, w ramach tych działań, planowane jest upowszechnienie innowacji w produkcji zwierzęcej i roślinnej, jak również nowych metod przetwórstwa, a także informacji o efektach realizacji projektów wielopodmiotowych, w tym finansowanych w ramach programu Horyzont

		Europa. Wymiana wiedzy i doświadczeń obejmuje również tematy zrównoważonego rolnictwa, cyfryzacji, kompetencji cyfrowych, cyberbezpieczeństwa w nowoczesnych gospodarstwach rolnych oraz praktycznego wykorzystania sztucznej inteligencji w zarządzaniu produkcją, ewidencją i planowaniu, a także zagadnienia z zakresu automatyzacji (innowacje cyfrowe i inteligentne rolnictwo, w tym korzystanie z narzędzi cyfrowych do gromadzenia i udostępniania wiedzy oraz promocja stosowania nowoczesnych technologii informatycznych i telekomunikacyjnych w rolnictwie).
6.	Długoterminowa wizja rozwoju obszarów wiejskich do 2040 w Polsce i Unii Europejskiej: monitorowanie sytuacji na obszarach wiejskich, diagnoza wyzwań, potrzeb oraz propozycja rozwiązań i działań.	Wzmacnianie głosu obszarów wiejskich i ich obecność w politykach, w tym przez promocję zastosowania mechanizmu rural proofing, oraz usystematyzowanie dialogu z interesariuszami, sieciowanie szerokiego grona interesariuszy, współpraca i wzajemne uczenie się od siebie między władzami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi, społeczeństwem obywatelskim, przedsiębiorcami, naukowcami, analizy i badania potrzeb społeczności wiejskiej, finansowanie rozwoju obszarów wiejskich. Współpraca w ramach tworzenia Polskiego Parlamentu Wiejskiego i działań przez niego realizowanych oraz w ramach Paktu dla wsi, informacje o Pakcie, finansowanie rozwoju obszarów wiejskich po 2027 r., włączanie JST, innych resortów oraz Głównego Urzędu Statystycznego w programowanie, monitorowanie i realizację działań rozwojowych na obszarach wiejskich, w tym z programów zarządzanych centralnie. Wsparcie badań w zakresie zdiagnozowania wyzwań, potrzeb i koniecznych zmian, gromadzenie wiedzy nt. proponowanych rozwiązań, rozpowszechnianie tych rozwiązań. Zróżnicowania terytorialne obszarów wiejskich: wsparcie monitorowania i oceny zróżnicowań terytorialnych obszarów wiejskich w zakresie rozwoju społeczno-gospodarczego oraz uwarunkowań środowiskowych, w tym z udziałem Głównego Urzędu Statystycznego oraz jednostek prowadzących działalność badawczą i rozwojową zajmujących się socjologią wsi, w szczególności demografią, jej rozwojem gospodarczym oraz uwarunkowaniami środowiskowymi w celu zapewnienia dostępu do aktualnych danych na temat zróżnicowań terytorialnych w poziomie i kierunkach rozwoju oraz wyzwań średnio- i długoterminowych, przed jakimi stoją obszary wiejskie.
7.	Transformacja energetyczna na obszarach wiejskich.	Działania w zakresie poprawy warunków do rozwoju niskoemisyjnej, zielonej gospodarki, wykorzystywanie odnawialnych źródeł energii w rolnictwie i na obszarach wiejskich, rozwój spółdzielczości energetycznej, dywersyfikacja źródeł energii, zwiększenie bezpieczeństwa

		energetycznego, poprawa efektywności energetycznej gospodarstw rolnych oraz promocja zielonej energii.
8.	Rozwój zrównoważonego rolnictwa.	Wymiana doświadczeń między producentami, przetwórcami oraz dystrybutorami produktów ekologicznych, nawiązywanie kontaktów handlowych między nimi, propagowanie i wzrost wiedzy na temat ekologicznej uprawy roślin i ekologicznej hodowli zwierząt, promocja korzyści wynikających z uprawy i hodowli zgodnie z wymogami rolnictwa regeneratywnego, w tym ekologicznego, informowanie o wsparciu finansowym (w tym z PS WPR 2023-2027). Wzmacnianie świadomości ekologicznej, promocja zachowań proekologicznych oraz upowszechnianie wiedzy na temat ograniczania strat i marnotrawstwa żywności wśród społeczeństwa, popularyzacja wśród konsumentów spożywania żywności ekologicznej.
9.	Poprawa dochodowości mieszkańców obszarów wiejskich z uwzględnieniem specyfiki danego regionu, w tym dywersyfikacja przychodów z działalności rolniczej i okołorolniczej młodych rolników, poprzez realizację inwestycji współfinansowanych ze środków unijnych.	Wymiana wiedzy i doświadczeń w zakresie wzrostu konkurencyjności rolnictwa i obszarów wiejskich. Wsparcie rolników w prawnych i społecznych aspektach zatrudniania pracowników sezonowych z zagranicy. Dywersyfikacja dochodów, alternatywne źródła dochodu dla małych gospodarstw. Przeciwdziałanie niekorzystnym zjawiskom w otoczeniu rynkowym destabilizującym wpływającym na dochody rolników, w tym negatywnym dla rolników zmianom w zakresie upodobań konsumentów, wzrostowi kosztów środków produkcji przy jednoczesnym globalnym spadku cen na produkty rolne i braku możliwości zbytu produktów. Budowanie odporności na kryzysy, zarządzanie gospodarstwem w sytuacjach nagłych szoków na rynku. Integracja chowu zwierząt gospodarskich z uprawą zbóż.
10.	Działania prośrodowiskowe i proklimatyczne z uwzględnieniem specyfiki gospodarstwa rolnego oraz obszarów wiejskich.	Wymiana wiedzy i doświadczeń, popularyzacja skutecznych rozwiązań dotyczących ochrony i poprawy stanu wód i powietrza, ochrony, odbudowy i poprawy stanu gleby, jej żyzności i bioróżnorodności, a także łagodzenia i adaptacji do zmian klimatu. Rozwiązania korzystne dla ochrony zasobów przyrodniczych i przeciwdziałające zmianom klimatu, wspierające działania na rzecz niskoemisyjności w działalności rolniczej i pozarolniczej na obszarach wiejskich. Ochrona i odtwarzanie zasobów genetycznych ras rodzimych zwierząt i rzadkich gatunków i odmian roślin uprawnych. Walory surowca oraz możliwości jego wykorzystania w gastronomii i przetwórstwie. Wsparcie promocji znaku „Rasa Rodzima” oraz budowanie rozpoznawalności produktów wysokiej jakości pochodzących od ras rodzimych zwierząt i rzadkich gatunków i odmian roślin uprawnych.

		Ochrona i odtwarzanie bioróżnorodności, działania globalne, regionalne i lokalne, skoordynowane podejścia między różnymi sektorami, a także zwiększenie świadomości i zaangażowania społecznego. Przekazywanie wiedzy rolnikom i społeczności wiejskiej w sposób zrozumiały, gdzie troska o bioróżnorodność jest powiązana z troską o produktywność i zdrowotność środowiska rolniczego. Działania na rzecz poprawy żyzności gleby i jakości plonów, stosowania racjonalnego nawożenia, retencjonowania wody, ograniczenia stosowania chemicznych środków ochrony roślin. Ekoschematy na rzecz klimatu, środowiska i dobrostanu zwierząt. Promocja programów rolno-środowiskowych i ekoschematów w celu zachęcenia rolników do udziału w nich. Systemy agro-leśne jako wielofunkcyjne użytkowanie gruntów przynoszące korzyści środowiskowo-klimatyczne oraz wsparcie w ramach PS WPR Mobilizacja obywateli na rzecz klimatu, lokalne organizacje i ich znaczenie na obszarach wiejskich w zakresie upowszechniania wiedzy związanej z przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym. Promocja produkcji zwierzęcej, roślinnej oraz metod przetwórstwa przyjaznych dla środowiska i klimatu, w tym zrównoważonego rolnictwa i gospodarki obiegu zamkniętego.
11.	Wsparcie pszczelarstwa.	Podnoszenie poziomu wiedzy pszczelarskiej, odbudowa i poprawa wartości użytkowej pszczół, wspieranie zrównoważonych praktyk w pszczelarstwie, gospodarka pasieczna w ramach PS WPR. Promowanie, informowanie i marketing produktów pszczelich.
12.	Wymiana pokoleniowa – wsparcie młodych rolników i młodych mieszkańców obszarów wiejskich.	Diagnoza potrzeb dotyczących rolnictwa i obszarów wiejskich oczami ludzi młodych, promocja obszarów wiejskich jako miejsca do życia i prowadzenia działalności gospodarczej przez osoby młode, identyfikacja i upowszechnianie dobrych praktyk projektów realizowanych na obszarach wiejskich (działalność rolnicza i pozarolnicza), informowanie o źródłach finansowania projektów realizowanych na obszarach wiejskich, promowanie działań w zakresie realizowanych projektów przez młodych rolników, działania aktywizujące młodych mieszkańców obszarów wiejskich. Działania mające na celu podnoszenie poziomu wiedzy oraz promocja ciągłego doskonalenia zawodowego i podnoszenia kompetencji (w tym samokształcenia) wśród młodych rolników, w tym w zakresie sukcesji prawnej i stabilności międzypokoleniowej gospodarstw rodzinnych. Wymiana i upowszechnianie wiedzy i doświadczeń mających na celu aktywizację dzieci i młodzieży z terenów wiejskich.

		Wymiana doświadczeń dotyczących: 1) rozwiązywania problemu odpływu młodych ludzi z obszarów wiejskich, 2) kompleksowych działań na rzecz poprawy warunków życia ludzi młodych na obszarach wiejskich. Promowanie zawodu rolnika i działalności rolniczej wśród młodzieży.
13.	Wzmocnienie pozycji kobiet w rolnictwie i na obszarach wiejskich.	Rozwój ambicji zawodowych, społecznych i kulturalnych kobiet, wsparcie w zakresie budowania potencjału organizacyjnego i pozycji w środowisku lokalnym, rozwój w oparciu o lokalne dziedzictwo kulturowe oraz potencjał kobiet, w tym promocja działalności rękodzielniczej i produkcji lokalnych wyrobów oraz szkolenia w zakresie przedsiębiorczości, marketingu produktów lokalnych i budowania niezależności finansowej kobiet. Budowanie kapitału społecznego i wzmacnianie roli liderów w społecznościach lokalnych. Lokalne organizacje i ich znaczenie na obszarach wiejskich w zakresie upowszechniania wiedzy, w tym związanej z przeciwdziałaniem zmianom klimatycznym, sieciowanie pomiędzy przedstawicielami organizacji działających na obszarach wiejskich, promocja tworzenia sieci liderów wiejskich. Działania mające na celu podnoszenie poziomu wiedzy oraz promocja ciągłego doskonalenia zawodowego i podnoszenia kompetencji (w tym samokształcenia) wśród kobiet.
14.	Gromadzenie i upowszechnianie dobrych praktyk dotyczących rolnictwa i obszarów wiejskich.	Identyfikacja, analiza, gromadzenie i rozpowszechnianie informacji o szeroko rozumianych dobrych praktykach, które oznaczają nie tylko przykłady ciekawych projektów zrealizowanych w ramach interwencji PS WPR 2023-2027, będących skutecznymi rozwiązaniami wspierającymi rolnictwo i obszary wiejskie, ale również innowacyjnych rozwiązań, które mogą być wykorzystywane w rolnictwie i rozwoju obszarów wiejskich. Przykłady projektów prośrodowiskowych i proklimatycznych, inicjatyw i rozwiązań finansowanych z PS WPR lub też które mogą uzyskać współfinansowanie z PS WPR, w tym dotyczących scaleń gruntów i zagospodarowania poscaleniowego, które mogą stać się inspiracją dla rolników, przedsiębiorców rolnych oraz mieszkańców wsi i małych miast do podjęcia działań w kierunku wypracowania i realizacji własnych pomysłów. Wymiana doświadczeń zdobytych w województwach w zakresie wdrażania interwencji PS WPR 2023-2027, w tym o sposobach rozwiązywania problemów związanych z ich wdrażaniem.
15.	Bezpieczeństwo epizootyczne, zapobieganie	Podnoszenie wiedzy na temat chorób zakaźnych zwierząt, bioasekuracji, metod ograniczających

	i zwalczanie chorób zakaźnych u zwierząt.	ryzyko występowania i rozprzestrzeniania się chorób. Promowanie dobrych praktyk zarządzania stadem, obejmujących m.in. odpowiednie warunki bytowe, żywienie oraz profilaktykę zdrowotną. Działania mające na celu podnoszenie poziomu wiedzy w celu szybszej reakcji na potencjalne zagrożenia.
16.	Współpraca w ramach zorganizowanych struktur, takich jak grupy producentów rolnych, organizacje producentów czy spółdzielnie oraz możliwości rozwoju i wsparcia.	Identyfikacja, gromadzenie i upowszechnianie informacji o dobrze funkcjonujących grupach producentów rolnych, organizacjach producentów i spółdzielniach. Wymiana wiedzy i doświadczeń funkcjonujących podmiotów, promocja dobrych praktyk w tym zakresie w celu propagowania potrzeby i możliwości współpracy producentów, co powinno skutkować podniesieniem konkurencyjności ich gospodarstw rolnych na rynku krajowym i unijnym. Budowanie świadomości o korzyściach rynkowych w działalności grup producentów rolnych oraz organizacji producentów, spółdzielni, w tym o wspólnej sprzedaży dużych partii towaru, obniżaniu kosztów, wyznaczaniu kierunków działalności na podstawie analiz rynku czy wspólnej promocji. Wykorzystanie profesjonalnego doradztwa oraz edukacji także w szkołach rolniczych, w celu podniesienia poziomu niezbędnej wiedzy i umiejętności, które mogą być wykorzystane na potrzeby budowania wspólnych struktur rolników. Wymiana doświadczeń zdobytych przy realizacji interwencji PS WPR 2023-2027 oraz udział przedstawicieli form zorganizowanych w wyznaczaniu kierunków rozwoju oraz wsparcia poszczególnych sektorów rolnych. Promowanie potrzeby współpracy producentów rolnych w celu budowania konkurencyjności gospodarstw rolnych na rynku krajowym i unijnym oraz odporności na kryzysy, pokazywanie możliwości uzyskania przewag rynkowych oraz możliwego wsparcia w ramach PS WPR 2023-2027 dla grup i organizacji producentów rolnych.